

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Конституція України (ст.16) встановлює обов'язок держави щодо забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи та збереження генофонду Українського народу [1]. З огляду на це кожний громадянин має право на безпечне для життя і здоров'я навколишнє природне середовище та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди його здоров'ю.

Яке зазначає В.Андрейцев, категорія «екологічна безпека» логічно увійшла в лексику спеціальної, в тому числі юридичної літератури, і отримала не тільки інституційне, але й нормативно-правове закріплення в законодавчих і підзаконних актах загальнонормативного і охоронного спрямування [6,с.11].

В Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено, що забезпечення екологічної безпеки за сучасних умов є важливою проблемою державної екологічної політики та невід'ємною умовою сталого економічного та соціального розвитку України [2].

Тому екологічна безпека має уможливлюватися саме через реалізацію стратегічних цілей (бо результативність екологічної політики визначається з часом) та потребує постійного державного піклування, передусім на інституційному рівні. Так, для здійснення екологічної політики на державному рівні потрібно достатньо усвідомлювати не лише екологічні проблеми, а й економічну можливість їхнього розв'язання.

Дослідженню забезпечення екологічної безпеки в системі екологічних прав громадян приділяється останнім часом велика увага науковцями, юристами, представниками громадськості, економістами. Зокрема, академіком НАН України К.М. Ситником, академіками АПрН України О.О. Погрібним, та В.І.Андрейцевим, а також вченими-правознавцями В.Д.Басаєм, А.П.Гетьманом, Г.І. Балюк, Н.Р. Малишевою, Ю.С. Шемшученком, М.В.Шульгою, В.М.Комарницьким, М.В.Красною, Гавриш Н.С., Гіжевським В.К., Костицьким В.В., Кобецькою Н.Р., Романко С.М. та іншими вченими.

Так, В.І. Андрейцев зазначає, що підвищений інтерес до еколого-правової освіти зумовлений низкою обставин. Перш за все практичною необхідністю ефективного використання і застосування екологічного законодавства з метою реального забезпечення екологічних прав особистості і людини [6, с.10].

Але питання про охорону навколишнього природного середовища і забезпечення екологічної безпеки – це питання про взаємодію людини і самого навколишнього природного середовища. Як зазначається в юридичній літературі, саме ця взаємодія становить головну умову існування людства, оскільки навколишнє природне середовище є територією, на якій людина

проживає, а також є місцем розміщення відповідних об'єктів як засобів забезпечення людської життєдіяльності [6, с.3].

Незважаючи на це, нині роль навколишнього природного середовища в житті людей має далеко неадекватну оцінку. Відносини людини з природою стрімко і невпинно погіршуються. Знесилене довкілля вже не в змозі протистояти технічному прогресу та хижацькому прагненню до надприбутків. Тому, погіршення якості навколишнього природного середовища та нераціональне використання природних ресурсів є наслідком порушення норм Конституції України та екологічного законодавства.

Як зазначає К.А. Рябець, вихід з даної проблеми вбачається в підвищенні рівня екологічної правосвідомості. Високий рівень екологічної освіти та культури – це не лише загальна потреба суспільства, а й вимога національного законодавства [9, с. 3].

З метою покращення екологічної ситуації Верховна Рада України у 2011 році прийняла Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», в якому визначені основні напрями екологічної політики держави [3].

Так, метою національної екологічної політики є стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем.

Основними принципами національної екологічної політики є:

- посилення ролі екологічного управління в системі державного управління України з метою досягнення рівності трьох складових розвитку (економічної, екологічної, соціальної), яка зумовлює орієнтування на пріоритети сталого розвитку;
- врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку;
- міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін;
- запобігання надзвичайним ситуаціям природного і техногенного характеру, що передбачає аналіз і прогнозування екологічних ризиків, які ґрунтуються на результатах стратегічної екологічної оцінки, державної екологічної експертизи, а також державного моніторингу навколишнього природного середовища;
- забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;
- відповідальність нинішнього покоління за збереження довкілля на благо прийдешніх поколінь;
- участь громадськості та суб'єктів господарювання у формуванні та реалізації екологічної політики, а також врахування їхніх пропозицій при вдосконаленні природоохоронного законодавства;
- невідворотність відповідальності за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- пріоритетність вимоги "забруднювач навколишнього природного середовища та користувач природних ресурсів платять повну ціну";
- відповідальність органів виконавчої влади за доступність, своєчасність і достовірність екологічної інформації;

- державна підтримка та стимулювання вітчизняних суб'єктів господарювання, які здійснюють модернізацію виробництва, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє природне середовище [3].

Як зазначає К.А.Рябець, реалізація державної екологічної політики є одним з головних і спільних завдань як загальних, так і спеціальних органів державної влади в галузі екології [9, с.84].

Разом з тим, реалізувати завдання екологічної політики можна лише завдяки економічній спроможності держави. Тому визначати цю економічну спроможність можна лише у контексті певних екологічних загроз та системи фінансування як окремих екологічних заходів, так і структури формування державного бюджету і ВВП країни загалом. Одним з показників, які використовуються міжнародною статистикою, є співвідношення активності держави у царині екологічної політики з певними значеннями розміру ВВП на душу населення на рік. Так, Японія розпочала активне впровадження екологічної політики при досягненні ВВП на душу населення на рівні 1600 дол. США, а Тайвань — 5500 дол., однак це не може слугувати дороговказом для України, бо рівень екологічних загроз і загострення екологічних проблем не допускають затримки у їх вирішенні, а свідомість українського суспільства вже цілком підготовлена до активізації екологічної політики. Це підтверджують дослідження, зокрема, В.І. Андрейцева, Г.І. Балюк, Н.Р.Кобецької, Ю.С. Шемшученка, та ін.[6; 7; 8;].

Отже, при визначенні місця екологічної безпеки в системі національної безпеки держави (вищий рівень національного інтересу) важливий аспект цього методологічного завдання полягає у вивченні стратегічного планування екологічної політики та визначенні особливостей формування відповідних прогнозованих стратегій як складової цілісної системи всебічного гарантування національної безпеки держави на середню та віддалену перспективу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.- 1996.- № 30.- Ст. 141.
2. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25 червня 1991 р. Відомості Верховної Ради України.- 1991.- № 41.- Ст. 546.
3. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року»(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 26, ст. 218).
4. Про відходи: Закон України від 5 березня 1998 року//Офіц.вісн.України.- 1998.-№ 13.- Ст. 483.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т.- Т.1.- С.208.
6. Екологічне право. Особлива частина. Підручник. Повний академічний курс. За ред. Академіка АПрН України, д.ю.н., професора, заслуженого юриста України В.І.Андрейцева. – Істина. – Київ-2001., с.543.
7. Н.Р. Кобецька. Екологічне право України. Навчальний посібник. – Київ, ЮрінкомІнтер.-2007. – с.351.
8. Н.В.Льків, Я.З. Гаєцька-Колотило. Екологічне право України. Навчальний посібник.-Київ, Видавництво «Істина».- 2008.-с. 296.

9. К.А.Рябець. Екологічне право України. Навчальний посібник.=Київ, «Центр учбоіої літератури».- 2009.- с. 436.
10. А.К.Запольський, А.І.Салюк. Основиекології. Підручник. – За ред. Академіка НАН України К.М. Ситника.-Київ “Виццашкола”, - 2001.- с.358.
11. Гетьман А.П. Методологічні засади становленняправових основ
12. охорони довкілля // Право України., 2011., № 2., С. – 17.

УДК 347.412

Сампара Н. М.

адвокат, аспірант кафедри цивільного
права і процесу ЮФ ТНЕУ

Науковий керівник: к.ю.н., доцент
кафедри цивільного права і процесу

ЮФ ТНЕУ, Слома Валентина Миколаївна

ГЕНЕЗА СУБСИДАРНІХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Дослідження будь-якого суспільного явища необхідно розпочинати з аналізу умов, які передували його утворенню. Саме тому при дослідженні інституту зобов'язальних правовідносин, в тому числі й субсидіарних зобов'язань, необхідно визначити їх юридичну природу й окреслити сутність у контексті правових звичаїв, традицій, первинних кодифікованих актів звичаєвого права та сучасного законодавства, враховуючи праводержавотворчі процеси, які відбувалися на українських землях у різні епохи існування людського суспільства.

Поступова зміна правил існування первіснообщинного ладу на феодалізм бере свій початок з I ст. н. е. У міру становлення феодалізму окремі звичаї родового ладу, котрі можна було використовувати в інтересах панівного класу, що формувався, поступово трансформувалися у норми звичаєвого права. Соціально-економічні і політичні відносини, що існували між племенами, які проживали на території українських земель у IX ст., слугували передумовами виникнення могутнього державного утворення – Київської Русі [1, 562].

Історія розвитку інституту цивільно-правових зобов'язань бере свої витоки з появи державних утворень, в яких і створювалося писане право. Однак право, а відповідно і норми, що стосуються регулювання зобов'язальних правовідносин, виникають не на «порожньому місці» і не одномоментно. Аналіз Руської Правди, як однієї із перших пам'яток права періоду Київської Русі, проводився правознавцями неодноразово. Водночас, слід зауважити, що норми, які регулювали суспільні відносини тодішніх часів, в тому числі й зобов'язальні не мали чіткого розмежування. Як вірно зауважив О. Підпригора, особа, що має певні зобов'язання наділяється особливою поведінкою, оскільки повинна вчинити позитивні чи негативні дії [2, 247].

Зобов'язання за часів Київської Русі мали різні підстави виникнення: як договір так і правопорушення. Г. Трофанчук виокремив два види зобов'язань за часів Київської Русі: 1) зобов'язання із спричинення шкоди; 2)